

GIBY. NASZA HISTORIA... SZLAK HISTORYCZNY

Szlak i oznakowanie zostały wykonane w ramach projektu Nasza historia. Aktywizacja mieszkańców gminy Giby wokół lokalnego dziedzictwa historycznego i kulturowego, dofinansowanego ze środków programu FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH, FIO 2018, priorytet 2 Aktywne społeczeństwo. Projekt realizowało Augustowsko-Suwałskie Towarzystwo Naukowe we współpracy z Muzeum Okręgowym w Suwałkach, Stowarzyszeniem Inicjatyw Społecznych Regionu Północno-Wschodniej RP i udziale Gminy Giby.

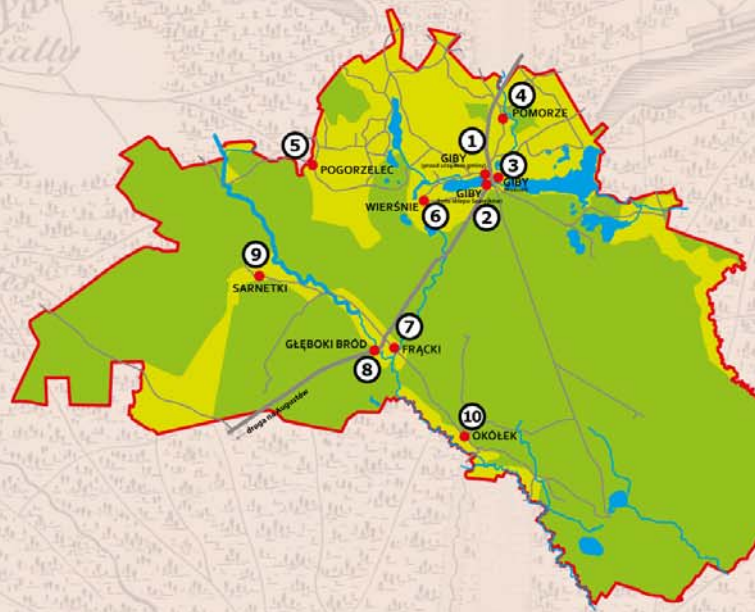
Gmina Giby

Położona jest w północno-wschodniej części województwa podlaskiego, w powiecie sejneńskim. Obejmuje obszar około 324 kilometrów kwadratowych. Zamieszkuje ją ponad 3 tysiące osób. Od północy graniczy z gminą Sejny, od wschodu z Republiką Litwy i Republiką Białorusi (niedaleko miejscowości Stanowisko znajduje się trójstyk granic), od południa z gminą Płaska, a od zachodu z gminami Krasnopol i Nowinka.

Pod względem geograficznym stanowi fragment Pojezierza Litewskiego. Krajobraz gminy ukształtowało zlodowacenie bałtyckie oraz epoka polodowcowa. Większą część jej powierzchni zajmują lasy, wchodzące w skład Puszczy Augustowskiej. Na jej obszarze znajdują się unikatowe rezerваты przyrody: Tobolinka (florystyczny – jezioro dystroficzne z pływającymi wyspami torfowców), Pomorze (leśny – najstarszy drzewostan Puszczy Augustowskiej oraz pozostałości dawnego grodziska), Kukle (florystyczno-krajobrazowy – naturalny starodrzew świerkowo-sosnowy na wyniesieniach wydmyowych, siedliska bagienne i zbiorowiska nieleśne w dolinie rzeki Marychy oraz dystroficzne jeziora z otaczającymi je borami bagiennymi), Łempis (wodno-leśny – naturalne ekosystemy leśne, wodne i torfowiskowe z rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin i zwierząt). Znajdują się tu liczne i malownicze jeziora. Największe z nich to: Pomorze, Zelwa i Gieret. Przecinają ją atrakcyjne dla miłośników kajakarstwa rzeki Czarna Hańcza i Marycha, a przez puszczańskie drogi biegną malownicze szlaki rowerowe m.in. szlak Green Velo. Północno-zachodnią część gminy leży w granicach Wigierskiego Parku Narodowego.

Ze względu na charakter gminy, wiele lasów, jezior, rzek i brak przemysłu, gmina wiąże swój rozwój z turystyką, a odwiedzającym ją gościom oferuje doskonałe warunki do aktywnego i zdrowego wypoczynku na łonie natury.

Bogactwem gminy jest też jej interesujące dziedzictwo historyczne. Ślady osadnictwa Jaćwingów, pozostałości po zasiedlających ten teren staroobrzędowcach, pamiątki wydarzeń powstania 1863 roku, II wojny światowej oraz bolesnych wydarzeń Obławy Augustowskiej.

① Giby (Historia gminy)
(54°02'24.564 N / 23°21'16.668 E)	⑥ Wierście
(54°01'31.338 N / 23°18'33.708 E)
② Giby (W służbie ojczyzny)
(54°02'17.550 N / 23°21'23.832 E)	⑦ Frącki
(53°58'56.330 N / 23°17'41.110 E)
③ Giby (Kościół pw. św. Anny)
(54°02'21.456 N / 23°21'34.428 E)	⑧ Głęboki Bród
(53°38'44.128 N / 23°17'20.904 E)
④ Pomorze
(54°06'08.322 N / 23°22'46.794 E)	⑨ Sarnetki dawniej Sarnetki
(54°00'17.340 N / 23°13'05.550 E)
⑤ Pogorzelec dawniej Pogorzelec Biały
(54°02'31.866 N / 23°15'10.458 E)	⑩ Okólek
(?? N i ?? E)

Historia gminy

Początki osadnictwa na terenie gminy Giby sięgają okresu neolitu. W okresie wczesnego Średniowiecza zamieszkiwali tu Jaćwingowie, wyniszczeni przez Krzyżaków w końcu XIII wieku. Po 1422 roku obszar ten wraz z całą Suwałszczyzną znalazł się w Wielkim Księstwie Litewskim w województwie trockim i stanowili dobra hospodarskie, a później królewskie. Pokrywające go niedostępne puszcze na wiele lat stały się terenem wielkosiążących i królewskich łowów. Po podziale puszczy teren gminy stał się częścią Puszczy Przelomskiej, a w Pomorzcu ulokowano dwór leśniczego przelomskiego.

Pierwsza wzmianka o wsi Giby, nazywanej wówczas Heret, pochodzi z 1594 roku, gdy król Stefan Batory upominał właściciela dóbr Sejny, leśniczego przelomskiego Jerzego Grodzińskiego, aby „nie pędził poddanych z Heretu na stróż i podwoły do swego dworu Sejny”. Wieś została założona przez osoczników, którzy w zamian za otrzymaną ziemię stali na straży królewskiej puszczy i uczestniczyli w łowach. Spisy wsi osoczkich z 1639 oraz z 1645 roku wymieniają we wsi Heret 37 gospodarzy na 20 włókach, z tego 21 osoczników posiadających 11 włók ziemi na służbie osoczniczej. Znajdował się tu też młyn, karczma, a także rudnia Milewskich.

W końcu XVII wieku zakon kamedułów wigierskich, który w 1668 roku otrzymał od króla Jana Kazimierza rozległe dobra wokół wyspy Wigry, przejął na podstawie sfa-brykowanych dokumentów Puszcę Przelomską, a wraz z nią obszar dzisiejszej gminy Giby. Dopiero po trwających kilkadziesiąt lat sporach i procesach granicznych teren ten ostatecznie powrócił do ekonomii grodzieńskiej.

Po utworzeniu Księstwa Warszawskiego przez puszcze został wytyczony trakt pocztowy przebiegający m.in. przez Giby i łączący Warszawę z Kownem. Tędy, 9 grudnia 1812 roku, po klęsce poniesionej w Rosji uciekał cesarz Napoleon Bonaparte. Już od końca XVIII wieku na terenie gminy zaczęli osiedlać się staroobrzędowcy. Ich osadnictwo rozwinęło się również później, w okresie zaborów, wspierane w celach rusyfikacyjnych przez władze carskiej Rosji. W 1867 roku w Gibach umieszczono siedzibę władz gminy Pokrowsk oraz szkołę. Po odzyskaniu niepodległości Giby pozostały ośrodkiem gminnym. W 1925 roku zbudowano tu nową siedmioklasową szkołę powszechną, a w 1931 roku działały cztery oddziały organizacji „Strzelec”, Kasa Stefczyka, kółko rolnicze i biblioteka.

Ogromne straty przyniosła na terenie gminy II wojna światowa oraz przeprowadzona przez oddziały sowieckie, już po jej zakończeniu, w lipcu 1945 roku Obława Augustowska.

1. Brama powiatowa w Gibach przygotowana z okazji wizytacji wojewody białostockiego, 1931 rok
2. Żołnierze niemieccy w Gibach, okres II wojny światowej
3. Młodzież, nauczyciele i rodzice Publicznej Szkoły Powszechnej II stopnia w Gibach, po 1945 roku
4. Lekcja biologii przed szkołą w Gibach, lata 60. XX wieku
5-6. Giby 1976 rok. Zdjęcia © Adam Nowicki, fotografiasentymentalna.pl